

Alexa Hennig von Lange

De geruite meisjes

A.W. Bruna Uitgevers

1

Voorzichtig zette Klara een voet over de drempel op het terras. Ze hield zich met haar hand vast aan het deurkozijn, trok vervolgens haar andere voet bij en zette die ook op het terras. Ze hoorde de duiven een eindje verderop in de beuk koeren. Voor haar lag haar tuin. Rechts en links strekten de hoge beukenhagen zich helemaal uit tot aan het achterste tuinhek. In de borders bloeide een grote verscheidenheid aan bloemen, het roze van het gebroken hartje zou nu wel bijzonder fel zijn. De lucht was bewolkt, het lukte de zonnestrallen nog niet om door het wolkendek heen te breken. Klara voelde in elk geval geen direct zonlicht op haar gezicht of handen. Het was augustus en laat in de ochtend. Het gazon voor haar glinsterde blauwachtig groen. Toch?

Haar plan was niet helemaal ongevaarlijk. Nu lag haar hand nog stevig op het deurkozijn. Ze droeg haar donkerblauwe jas. Om haar pols droeg ze het gouden horloge dat ze op haar veertiende van haar ouders voor haar confirmatie had gekregen. Ze had haar lange grijze haar in een strakke knot gedraaid. En natuurlijk had ze een hoed op. Ze ging nooit het huis uit zonder hoed. Hoe warm en broeierig het buiten ook was. Of ze nu de straat op ging of alleen haar eigen tuin in. Langzaam liet ze het deurkozijn los en ze zette voorzichtig een stap over de tegels.

Klara was eenennegentig en blind. Haar dochters hadden haar gezegd dat ze onder geen beding alleen de tuin in mocht gaan. En zeker niet helemaal tot aan het achterste hek. Juist

daar wilde ze vandaag een uitstapje naartoe maken. Het leek haar niet onverstandig, maar meer een klein avontuur. Tegelijkertijd wist ze dat als ze viel, het waarschijnlijk gedaan was met haar. De burens links, een gezin waarvan de kinderen in de zomer achter de hoge heg in het peuterbad rondspatten, waren op vakantie. Zij zouden haar hulpkreten dus niet horen. De dame die in het huis aan de rechterkant woonde was erg slecht ter been. Twee keer per dag kwamen een maaltijdservice en thuiszorg bij haar. Verder had mevrouw Clasen geen andere keuze dan te wachten tot haar kinderen op bezoek kwamen. Zij zou dus ook niet kunnen helpen als Klara zou vallen.

Klara wilde haar dagen niet zo eentonig doorbrengen als haar oude buurvrouw. Ze was in haar hele leven niet één keer gevallen. Ze had zichzelf nog nooit bezeerd. Waarom zou haar dan nu iets overkomen? Haar jongere broer Kurtchen was toen hij vier was zijn wijsvinger kwijtgeraakt in de hakselmachine. Maar zij had nog niet eens in haar vinger gesneden tijdens het schillen van aardappelen. Ze kon het zich in elk geval niet herinneren.

Ver boven haar vloog een vliegtuig. Binnen in het huis ging de telefoon. Het gerinkel drong door de gang, de eetkamer en de terrasdeur die op een kier stond. Het was waarschijnlijk een van haar dochters. Voor de rest was er niemand die haar zou kunnen bellen. Haar drie dochters waren lieve kinderen. Kinderen die – hoewel ze allemaal hun eigen leven min of meer op de rit hadden – voor haar zorgden en altijd vroegen of alles in orde was met hun moeder. Dat was natuurlijk heel fijn en Klara had haar meisjes ook tot zulke zorgzame mensen opgevoed. Maar soms overdreven ze het een beetje. Gelukkig had haar zoon Georg het te druk op zijn werk om zich ook nog zorgen over haar te maken.

De telefoon rinkelde nog steeds en Klara wist dat als ze niet opnam, haar dochters meteen zouden denken dat ze van de

trap was gevallen of in de badkamer was uitgegleden. Vlak voor kerst, toen ze een keer geen zin had om de telefoon op te nemen, waren haar dochters zo ongerust geweest dat ze de aardige burens hadden lastiggevallend. Die hadden bij haar aangebeld om te kijken of het wel goed ging. Maar Klara had ook geen zin gehad om de deur open te doen, wat had geleid tot nog meer gedoe en een vervelende discussie over de vraag of ze niet beter af zou zijn in een verzorgingstehuis.

Maar zo snel als nu nodig zou zijn om haar dochters niet te laten schrikken, kon Klara toch niet bij de telefoon komen. Dus bleef ze gewoon staan. Ze wilde zich niet van haar stuk laten brengen. Ze wachtte tot het gerinkel stopte. Eindelijk was het weer stil. Maar nog geen halve minuut later rinkelde het alweer. Klara schudde geïrriteerd haar hoofd. Waarom hadden haar dochters zo weinig vertrouwen in het leven? Ze dachten altijd dat er misschien iets ergs was gebeurd. Ze had de hoorn ernaast moeten leggen voordat ze de tuin in ging.

De telefoon bleef maar rinkelen. Om er een einde aan te maken moest Klara weer op de tast naar binnen gaan en het signaal 'veilig' geven. Maar als ze eenmaal binnen was, zou ze niet meer naar buiten gaan. Het was vreselijk inspannend om van binnen naar buiten te gaan en andersom. Bovendien was haar mooie plan om naar het einde van de tuin te gaan nu verstoord. In deze tijd van het jaar rook het daar zo heerlijk naar de bloemen van de tuinkamperfoelie. Ze draaide zich langzaam om en schuifelde met gestrekte arm stap voor stap terug naar de terrasdeur. Haar slanke, rechte lichaam werd nu vast weerspiegeld in het grote woonkamerraam. Daarachter hingen de vloerlange gordijnen. Het zou Klara nog wel lukken om bij haar geurige tuinkamperfoelie te komen, waar ze vroeger vaak met Gustav op een dekentje in het gras had gezeten. Vandaag niet meer, maar morgen.

Net toen ze zich door de woonkamer een weg baande naar de gang, ging plotseling de deurbel. Wie zou dat kunnen zijn?

Behalve de bezorgdienst van de supermarkt kwam er vrijwel niemand. Maar de bezorger kwam altijd op maandagmiddag en vandaag was het donderdag. Klara bewoog zich langzaam in de richting van de voordeur. Voordat ze opendeed, vroeg ze zo hard als ze kon: 'Wie is daar?'

'Ik ben het, mam. Inge.'

'Inge?'

'Ik probeerde je al te bellen. Maar je nam niet op.'

Klara draaide de sleutel om, trok de voordeur open en keek in de richting van waar ze vermoedde dat haar dochter stond. 'Wat doe jij hier nou midden in de week?'

'Rainer moest voor zijn werk in de buurt zijn en ik ben vanochtend vroeg spontaan meegereden. Ik heb immers geen kinderen meer die hongerig uit school komen.'

Inge wurmde zich langs haar moeder heen, deed in de gang haar schoenen uit en waste haastig haar handen in het gastentoilet. Klara stond naast het tafeltje in de gang en wachtte. Haar dochter was nog nooit onaangekondigd langsgeslagen. Zij en Rainer woonden honderdvijftig kilometer verderop. En tot nu toe hoefde Rainer ook nog nooit voor zijn werk hier in de buurt te zijn.

Inge kwam uit het gastentoilet. 'Rainer krijgt misschien een opdracht in deze omgeving. Dat zou fijn zijn. Dan zou ik vaker met hem mee kunnen gaan en bij je op bezoek kunnen komen.'

Klara knikte en wist niet of ze dat echt leuk vond. Haar leven, helemaal op zichzelf, beviel haar eigenlijk prima. De jongeman van de thuiszorg, die haar dochters hadden geregeld, had ze ook meteen weer weggestuurd.

Inge snelde langs haar heen. Zoals gewoonlijk maakte ze een wat gehaaste indruk. 'Rainer haalt me over twee uur weer op. Zullen we in de woonkamer gaan zitten? Of zal ik alvast de aardappelen voor je lunch schillen?'

Zonder het antwoord af te wachten ging Inge naar de keu-

ken. Klara hoorde dat ze een paar aardappelen uit de bak haalde en in de gootsteen liet vallen. Ze hoorde dat haar dochter de besteklade opentrok, de kraan opendraaide en een pan onder de straal hield. Klara bleef in de deuropening staan. Ze voelde zich zo overvallen dat ze niet wist wat ze moest zeggen. Tot zojuist was het hier aangenaam stil geweest. De kamers waren alleen van haar geweest. Nu was alles plotseling in beroering en vol drukte.

Inge draaide de kraan weer dicht, zette de pan op het fornuis en zei: 'Stel je voor, mam! Je wordt overgrootmoeder.'

'O?'

'Isabell is zwanger. De baby komt volgend voorjaar. Het wordt een meisje.'

Isabell was begin twintig, net naar Berlijn verhuisd en de middelste van Inges drie kinderen. Constanze, haar oudste, studeerde in Frankrijk en de kleine Florian had net zijn middelbareschooldiploma gehaald.

'Wie is de vader dan?' vroeg Klara. Isabell had constant een andere vriend, voor zover Klara dat van haar dochter te horen kreeg.

Inge zuchtte. 'Een jongeman die Isabell tijdens het uitgaan heeft leren kennen. Vraag me niet waar. Ze zegt dat hij heel intelligent en artistiek begaafd is. Ik ken hem nog niet.'

Klara hoorde Inge de aardappelen schillen, wassen en in de pan laten vallen. Inge deed het fornuis aan en zette het deksel met veel lawaai op de pan. Misschien met iets te veel nadruk, alsof ze grote twijfels had over de blijde boodschap en de capaciteiten van de jongeman van wie haar dochter een kind verwachtte.

Nu werd Klara dus overgrootmoeder. Het was te verwachten geweest dat Isabell als eerste van haar zeven kleinkinderen een kind zou krijgen. Zij deed voortdurend dingen die een jong, verstandig meisje met goed doordachte toekomstplannen nooit zou hebben gedaan. Hoewel Klara het ant-

woord al wist, vroeg ze in de stilte die plotseling in de keuken was gevallen: ‘Zouden Isabell en de jongeman willen trouwen?’

Inge legde even haar hand op haar arm en liep toen langs Klara de gang in en verder naar de woonkamer. In elk geval kwam haar stem nu uit die richting. ‘Ik weet niet eens of ze nog een relatie hebben. Misschien zijn ze alweer uit elkaar. Zullen we lekker in de zithoek gaan zitten totdat de aardappelen gaar zijn?’

Klara volgde haar dochter langzaam naar de woonkamer. Het leek erop dat Inge al in een van de fauteuils was gaan zitten. Ze wilde kennelijk horen wat haar moeder van de situatie vond. Klara bewoog zich met kleine stapjes langs de verschillend gekleurde fauteuils die om een ronde salontafel stonden naar de donkerblauwe fauteuil waar ze altijd in zat. ‘Je bedoelt dat Isabell het kind alleen wil opvoeden?’

‘Dat vermoed ik inderdaad. Wie weet? Isabell heeft altijd gedaan wat niemand van ons zou hebben gedaan. We maken ons zorgen. Ze doet wat ze wil. Die vrijheid neemt ze gewoon.’

Klara knikte. Ze staaarde in de duisternis die haar al bijna tien jaar omringde. In deze duisternis zag ze alles wat ze ook maar in haar herinnering wilde toelaten duidelijk voor zich. Nu zag ze de vijfjarige Isabell met haar rode haar voor zich, hetzelfde rode haar dat ze vroeger zelf had gehad. Klara was een keer de woonkamer binnengekomen toen het kleine meisje, balancerend op de pianokruk, had geprobeerd een chocolaatje uit de mooie glazen bonbonnière te stelen. Wat voor iedereen verboden was. Isabell had haar geschrokken aangekeken, maar vriendelijk gevraagd: ‘Wil jij er ook een, oma?’

Klara zat rechtop in haar stoel, van waaruit ze vroeger, als haar kinderen en kleinkinderen op bezoek waren geweest, met geheven kin en een strenge blik alles in de gaten had gehouden. Ze wist dat haar kleinkinderen bang voor haar wa-

ren geweest. Zelfs de vrolijke Isabell met haar vuurrode haar. Terwijl ze bij het kleine meisje had geprobeerd om met warmte in haar stem te spreken. Maar ze had haar hardheid en innerlijke ongeduld nooit helemaal kunnen verbergen. Ze had er een beetje spijt van dat ze de kinderen vaak scherp had berispt. Als ze tijdens het eten met hun ellebogen op de tafel hadden gesteund. Of als ze met hun blote voeten, waarmee ze net door de tuin waren gelopen, op een van de woonkamerstoelen waren gaan zitten en met opgetrokken benen een boek hadden gelezen. Klara had hen nooit geknuffeld. Misschien had ze af en toe een van de kinderen een aai over zijn of haar bol gegeven, maar eigenlijk had ze hun door haar starre lichaamstaal en ijzige gezichtsuitdrukking te kennen gegeven dat ze geen deel uitmaakte van het levendige gezelschap dat dat weekend bij haar was ingetrokken. Klara wilde hun discipline en goed gedrag bijbrengen. De kinderen moesten rustig bewegen. Keurig en met twee woorden spreken. Hun handen wassen en niet brutaal zijn. Ze had het 't fijnst gevonden als ze boven in de logeerkamer de boeken lazen die Klara voor hen in de boekhandel had besteld.

Hoewel Inge deed alsof het haar niet erg verbaasde dat haar dochter zwanger was, wist Klara heel goed dat het niets voor haar was om zo'n risico te nemen. Inges stem trilde. 'Ze zegt dat ze boeken wil schrijven en daarbij voor het kind wil zorgen.'

Klara boog naar voren, strekte haar hand uit en tastte naar die van haar dochter. Toen ze de hand met de trouwring had gevonden, klopte ze er een paar keer op. 'Isabell zal goed voor het kleine meisje zorgen. Tot nu toe heeft ze het altijd gered met haar beslissingen. Vertrouw haar maar.'

Inge zuchtte. 'Ze is nog zo jong. En niemand kan leven van het schrijven van boeken.'

'Dat schrijven heeft ze van je vader.'

'Maar hij heeft niet geprobeerd ervan te leven.'

Klara liet haar hand op die van haar dochter rusten. ‘Laat haar haar gang maar gaan, ze moet het zelf ondervinden.’ Haar kleindochter was nu eenmaal het type dat voor het rotsachtige pad koos om zo veel mogelijk ervaring op te doen. Toch? Ook Klara had toen ze haar leeftijd had onverstandige dingen gedaan waar niemand haar van had kunnen weerhouden. Al zou haar dat een hoop verdriet en leed hebben bespaard. Maar over dat deel van haar leven had ze haar kinderen nooit verteld. Uit angst dat ze haar niet zouden begrijpen.

‘Mama,’ hoorde ze een fijn stemmetje roepen.

Klara probeerde rechter te zitten in haar stoel. Plotseling voelde ze zich duizelig. Alsof ze per ongeluk de stevig op slot zittende deur had geopend naar de ruimte waar ze een deel van haar verre verleden had opgesloten. Zonder het te merken was ze die ruimte binnengegaan en plotseling werd ze omringd door al die moeilijk uit te leggen gebeurtenissen die nog maar net plaatsgevonden leken te hebben. Van ver hoorde ze haar dochter vragen: ‘Mam, gaat het?’

Klara glimlachte met moeite. Ze vocht zich vanuit 1929 een weg terug naar haar blauwe fauteuil in haar woonkamer, naar haar Noord-Duitse rijtjeshuis in 1999. Op het dressoir achter haar tikte de grote klok. Een vertrouwd, gelijkmatig geluid. Inge pakte haar hand. Maar voordat Klara iets kon antwoorden, hoorde ze weer dat fijne stemmetje door alle afgelopen decennia heen naar haar roepen. ‘Mama!’ Het stemmetje riep zachtjes vanuit het verleden naar het heden: ‘Mama!’ Ze bleef maar roepen. Maar het was niet Inges stem.

Klara voelde dat ze vanbinnen begon te beven. Ze had gevreesd dat dit moment vroeg of laat zou komen. Misschien was het nu zover. Misschien was het tijd om haar kinderen eindelijk te vertellen wie hun moeder echt was geweest. Wat ze had meegemaakt toen ze begin twintig was. Wat ze had gedaan en waarom. Dit deel van haar herinneringen was duister en pijnlijk. In dit deel woedden schuldgevoelens en

wanhoop, verlangen en liefde. Waar moest Klara beginnen? Zouden haar kinderen en kleinkinderen haar begrijpen? Was het wel mogelijk om te begrijpen welke beslissingen ze als jonge vrouw had genomen? Daarvoor zou Klara het hele verhaal moeten vertellen. Hoe van het een het ander kwam.

‘Mama?’

Met behulp van haar dochter ging ze rechtop in haar stoel zitten. Op de lange termijn kon niets verborgen en vergeten worden. Nog steeds een beetje bevangen hoorde ze zichzelf vragen: ‘Inge, kun je me een plezier doen?’

‘Natuurlijk, mam. Wat?’

‘Kun je me een cassette recorder en wat lege cassettes geven?’

‘Waarvoor?’

Klara haalde afwezig haar schouders op. ‘We zullen zien.’ Ze was te oud om dit deel van haar verleden nog een keer uit alle macht terug te dringen. Ze was bereid om zich mee te laten voeren, terug naar het punt waar het allemaal begon.

2

Het was begin augustus toen Klara uit het rijtuig van de Des-sau-Wörlitz-spoorwegmaatschappij stapte. Ze had een koffer in haar hand en haar wandelrugzak om. Achter haar gingen de passagiers uit elkaar en liepen over het smalle perron. De zon scheen over het zadeldak van het kleine rode bakstenen stationsgebouw en hulde de omgeving in oogverblindend wit licht. Ze had het warm in haar blauwe mantel en kuitlange wollen rok en met haar hoed op. Maar dat deed er nu niet toe. Ze keek rond op het perron om te zien welke kant ze op moest. Na haar laatste baan in Kassel was ze eindelijk terug in haar kleine vrijstaat Anhalt. Ze was niet ver hiervandaan geboren, in het Harzgebergte. Ze hoorde hier. Vrijstaat Anhalt, dat klonk zo mooi, alsof alle mensen hier vrij waren.

Klara liep in de schaduw van de perronluifel naar rechts. Eigenlijk zou het niet vreemd zijn als haar hart nu tekeer zou gaan. Maar dat stond ze zichzelf niet toe. Ze kon haar emoties en stemmingen vrij goed onder controle houden. Als leerkracht was dit belangrijk. Glimlachend liep ze in haar bruine veterschoenen over de houten laadzone langs de smalle kant van het gebouw. Ze was eenentwintig en stond op het punt om aan haar nieuwe baan te beginnen in het kindersanatorium Oranienbaum. Hier werden onder één dak kinderen met een longziekte verpleegd en tegelijkertijd jonge meisjes opgeleid in het huishouden. De directeur van het tehuis, juffrouw Martin, had Klara per post een routebeschrijving gestuurd en erbij geschreven dat ze zich moest instellen op 'een eenzame

plek in het bos'. Dat was prima. Bij een sanatorium voor kinderen die leden aan tuberculose hoorde nu eenmaal een heilzame omgeving. De directeur had ook wat informatie opgeschreven over de taken die Klara te wachten stonden. Ze zou niet alleen de vijftien jonge meisjes 'uit eenvoudige kringen' onderwijzen in huishoudelijk werk, gezondheids- en voedingsleer, maar ook het hele huishouden van het tehuis moeten leiden. Klara wist dat ze het kon. Bij haar vorige baan in Kassel had ze veel ervaring opgedaan, totdat het meisjespensioonaat, dat rijk aan tradities was, werd gesloten vanwege de gestaag dalende registraties van meisjes uit betere kringen en ze ontslagen werd. Het was angstaanjagend geweest om plotseling op straat te staan.

Klara stapte als laatste op het zanderige stationsplein, dat was omzoomd met drie mooie bakstenen villa's waarachter dicht opeenstaande, hoge dennen in de lucht staken. Dat was dus het bos, de 'groene long', waar ergens haar nieuwe werkplek in verstopt lag, weg van drukke wegen en industriecomplexen. De meeste medereizigers waren al in de richting van de hoofdweg gelopen die naar het dorp leidde. Met de brief van de directeur en de routebeschrijving in haar hand stond ze in de brandende zon en keek ze om zich heen, tot ze achter de laatste van de drie bakstenen villa's een smal zandpad ontdekke dat direct naar het dennenbos leidde.

De droge aarde stooft onder haar voetstappen op terwijl ze over het pad tussen de hoge naaldbomen liep en het kleine station achter zich liet. Het tehuis lag een heel eind buiten Oranienbaum, op een open plek midden in het bos. Klara had opgehaald kunnen worden, maar ze wilde zich liever ongestoord zelf een beeld vormen van waar ze hier terecht was gekomen. En dat ging het beste in je eentje en te voet. Ze had haar jas inmiddels uitgetrokken. Een vlek op haar kunstzijden kous verraadde haar open hiel. Eigenlijk was ze het gewend om te wandelen, maar haar schoenen waren nieuw en

nog niet ingelopen. Als ze aan haar nieuwe werk begon, wilde ze er niet uitzien alsof ze haar baan als docent huishoudkunde meer nodig had dan wat dan ook in de wereld. Ook al was dat wel zo. En niet alleen voor Klara zelf was deze baan hard nodig. Haar ouders en haar broertje waren afhankelijk van haar steun. Hun voorheen zo populaire pension in het Harzgebergte liep al een tijdje erg slecht. De zomergasten uit de grote stad bleven weg, maar de hypotheek van het huis moest nog worden afbetaald.

Eigenlijk was het helemaal geen groot geheim dat Klara in financiële nood zat. Er liepen steeds meer werklozen op straat. Kleuterleidsters en docenten huishoudkunde zoals Klara werden bij bosjes ontslagen. Overal was er gebrek aan geld om meisjespensionaten en kindertehuizen te onderhouden. Het was puur toeval geweest dat Klara deze functie van haar oude schoolvriendin kon overnemen. Margarete was getrouwd met een hoofdpiloot van de Junkers-luchtvaartmaatschappij en wachtte nu in het nabijgelegen Dessau op de geboorte van haar eerste kind. Ze had Klara aangeraden om meteen naar haar vrijgekomen baan te informeren. Toch was Klara de zesentachtigste sollicitant geweest! Misschien had ze de baan gekregen dankzij haar vriendschap met Margarete, haar goede getuigschriften of haar aanbevelingsbrief van haar vorige baan. Of misschien had ze gewoon heel veel geluk gehad. Nu kon ze alleen maar hopen dat dit kindersanatorium niet gesloten zou moeten worden.

Klara schudde haar hoofd terwijl ze met stevige passen over het zandpad liep. Daar wilde ze nu niet over nadenken. De koffer werd niet lichter in haar hand en de rugzak die om haar schouders hing leek wel gevuld met stenen. Hij was net zo zwaar als vroeger haar zeven jaar jongere broer, die ze op bergwandelingen halverwege op haar rug had moeten dragen omdat hij simpelweg had geweigerd verder te lopen. En eigenlijk droeg ze Kurtchen nog steeds. Maar dan in figuurlijke

zin. Ze schreef regelmatig zijn schoolopstellen zodat hij niet bleef zitten.

De zon scheen gloeiend heet over het dennenbos, alsof hij de bomen in brand wilde steken. Klara verhoogde haar tempo. Het zweet liep langs haar nek en haar blouse plakte aan haar rug. Het liefst had ze haar wollen kleren, schoenen, kousen, rugzak en hoed van zich afgeworpen. Maar de kleren beschermden haar tenminste tegen zonnebrand. Ze trok de rand van haar hoed over haar gezicht. Ze had haar rode haar in een krans om haar hoofd gevlochten. Ergens hoorde ze getjilp. Boven haar in de harsachtige takken kraakte het en in het kreupelhout ritselde het. 'Het is koud,' fluisterde Klara. Misschien hielp het om dat zichzelf aan te praten. 'Het is koud. Ik ril van de kou.' En echt. Ze kreeg het inderdaad iets koeler. Ze klom een kleine heuvel op. Boven haar werd het steeds helderder, de dennen trokken zich in de buitenste hoeken van haar gezichtsveld terug, zodat er nu genoeg ruimte was voor het felle blauw van de lucht. Een eindje verderop verrees op de open plek een massief gebouw met een leiendak voor haar, dat met zijn erkers, loggia's en torentjes een beetje deed denken aan een vrij groot hotel. Op de gevel groeiden her en der klimrozen rond de ramen. Klara begon sneller te lopen. Ze kon nu alleen maar denken aan een tot de rand gevuld glas koud water. Ze vertraagde pas weer toen ze bij de open tuinpoort kwam, waarachter een breed grasveld omzoomd met bloeiende rododendrons en bloemperken zich uitstreckte tot aan het indrukwekkende gebouw. Ze bleef even staan om op adem te komen, zette haar koffer neer en veegde met haar zakdoek het stof van haar schoenen. Daarna deed ze haar rugzak af om haar jas weer aan te trekken. Ze wilde er netjes uitzien als ze tegenover haar nieuwe baas, juffrouw Martin, stond. Met de koffer in haar hand liep ze nu met bonzend hart over het grasveld naar een grote deur en belde aan.

Maar niemand deed open. Door de ramen op de begane

grond hoorde ze kinderstemmen onder pianobegeleiding ‘De koekoek en de ezel’ zingen. Ze ging op haar tenen staan en zag een paar gezichtjes in de erkers, die nieuwsgierig naar haar keken. Een paar kinderen zwaaiden vanachter de ruiten en Klara zwaaide vriendelijk terug. De kleintjes waren hooguit drie of vier jaar oud. Velen van hen, zo had ze van haar vriendin Margarete gehoord, bleven hier minstens een halfjaar, totdat ze voldoende hersteld waren om terug te keren naar hun familie. Dat was een lange tijd voor zulke kleintjes. Toen nog steeds niemand de deur opendeed, liep Klara over het verharde pad langs de erkers, rond het huis en een lighal, zoals longsanatoria vaak hadden. Daarachter lag een nog grotere tuin en aan het eind daarvan lag een bijgebouw half verscholen achter de weelderige struiken. Boven haar zwiepten een paar dennenkronen, die flarden schaduw gaven. Misschien was er nog een ingang?

En inderdaad: in het midden van de achterkant van het gebouw ontdekte ze een groengeschilderde deur, waarboven half verborgen door ranken tuinkamperfoelie een bord hing met de tekst KANTOOR. Klara klopte aan en stapte een koele gang binnen met een aantal deuren. De eerste stond open. Klara hoorde het zachte geratel van een typemachine. Ze liep naar de deur toe en keek om de hoek. In de lichte kamer stonden archiefkasten en twee eenvoudige bureaus. Achter het voorste zat een jonge vrouw met een wit verplegerskapje op die geconcentreerd een stapel lijsten afwerkte. Aan het achterste bureau, waarop een typemachine stond, zat een lange, dunne vrouw met keurig gekapt donker haar, die meteen haar hoofd ophief toen Klara aarzelend binnenkwam. Even keek ze Klara onbeweeglijk aan. Haar gezicht van middelbare leeftijd was intelligent, maar ook getekend door innerlijke strijd. Dat zag Klara meteen. De vrouw stond op, streek haar rok glad en liep met een uitgestoken hand naar haar toe. ‘U bent vast juffrouw Möbius, nietwaar?’

‘Ja, dat ben ik,’ zei Klara.

‘Ik ben juffrouw Martin, de directeur hier. Hebt u het goed kunnen vinden? U zult het wel vreselijk warm hebben!’

Klara glimlachte. ‘Het gaat wel.’ Hoewel deze vrouw met haar harde stem en ferme handdruk een vreemd angstaanjagende uitstraling had, mocht Klara haar meteen. Iets aan juffrouw Martin zei haar dat deze vrouw er alles aan zou doen om te voorkomen dat haar tehuis moest sluiten.

Juffrouw Martin liep langs haar heen de gang in. Al haar bewegingen met haar lange ledematen leken beheerst en bijna houderig. Haar strenge knot benadrukte het onbetwistbare gezag waarmee ze dit tehuis leidde. In de kleine entreehal, waarvan het gewelfde plafond versierd was met mooie stucwerkornamenten, ging ze aan de voet van de terrazzotrap staan en riep ze ene juffrouw Stettin. Meteen daarna ging er schuin tegenover hen een vleugeldeur open en kwam er een jonge vrouw van Klara’s leeftijd naar buiten. Klara kon een korte blik werpen in de kamer erachter. Kleine kinderen zaten in groepjes op de linoleumvloer en speelden met blokken of legden hun poppen in bedjes van witgelakt metaal. Dit was dus de speelkamer waar de kinderen ‘De koekoek en de ezel’ hadden gezongen. En juffrouw Stettin, die haar kinlange witblonde haar in kunstig gecoeffeerde golven droeg, was blijkbaar een van de kleuterleidsters. ‘Wat is er aan de hand?’

‘Geen paniek, juffrouw Stettin. Zou u zo vriendelijk willen zijn om juffrouw Möbius naar haar kamer te brengen, zodat ze zich kan opfrissen?’ En tot Klara gewend: ‘Dan geef ik u daarna een rondleiding door het huis.’

Klara en haar nieuwe collega knikten naar elkaar. De kleuterleidster droeg een wit schort over haar eenvoudige jurk, had een paar sproeten op haar neus en opvallende groene ogen. Ondanks haar modieuze, golvende kapsel had ze iets jongensachtigs, iets ruigs.

‘Welkom op ons eilandje in het bos,’ zei ze grijnzend. ‘Ik

ben trouwens Susanne.' Ze nam gewoon Klara's koffer over en liep voor haar uit de trap op naar de tweede verdieping.

Klara volgde haar door de brede gang, terwijl Susanne het belangrijkste uitlegde: 'Hier is de isolatieafdeling voor de kinderen bij wie we open tuberculose vermoeden of bij wie het kantje boord is. Ze zijn er vaak al heel slecht aan toe als ze bij ons komen.'

Bij wie het kantje boord was? Betekende dat dat er kinderen stierven in dit huis? Uit de informatie van de directeur had Klara opgemaakt dat hier alleen kinderen met niet-besmettelijke, gesloten tuberculose werden opgenomen. Het feit alleen al dat ze op haar werk in contact kwam met deze verraderlijke, wijdverspreide ziekte had veel onrust veroorzaakt bij haar familie. Op de school van haar broertje was onlangs een klasgenoot van hem overleden aan tuberculose. Dat kon hier dus ook gebeuren.

'Ja, zo kijkt iedereen!' zei Susanne. 'Dit is een sanatorium voor kinderen uit de armste milieus en niet de Toverberg. Het is geen sanatorium in Zwitserland, waar rijke mensen zich volproppen met lekkernijen, hun postzegelverzameling sorteren en hobby's uitoefenen.'

Klara knikte. Ze had inderdaad gehoopt dat alle kinderen weer beter werden. Daar waren de sanatoria van de Vereniging tot Bestrijding der Tuberculose toch voor! Ze bleef staan en keek naar de drie witte deuren. Heel even meende ze de stilte erachter te horen. Een witte, lege, steriele stilte.

Susanne liep door, alsof ze niet wilde stilstaan bij het feit dat in dit huis kinderen doodgingen, gescheiden van hun ouders, in vreemde tehuisbedden. 'Hier vooraan links is mijn kamer,' legde ze uit. 'Daarnaast die van jeugdleidster Erna, die zich ontfermt over de ernstig zieke kinderen. Dit is nog een badkamer. En de deur hiertegenover leidt naar de privévertrekken van juffrouw Martin, onze directeur. In haar woonkamer vinden ook onze wekelijkse vergaderingen plaats.'

Klara zei telkens ‘Aha’. Meer kon ze niet uitbrengen. Het waren erg veel nieuwe indrukken en het was veel informatie.

In het midden van de lange gang opende Susanne ten slotte een deur aan de rechterkant. ‘Alstublieft, juffrouw Möbius! Uw kleine rijk.’ Ze deed een stap opzij om plaats te maken voor Klara zodat zij als eerste haar kamer kon betreden.

Klara liep langzaam naar binnen, terwijl Susanne zich alweer langs haar heen drong en de koffer op het metalen bed aan de rechterwand van de kamer wierp.

Ertegenover stond een wastafel met een kan en een kom, en daarnaast stond een bank. Klara liet haar rugzak van haar schouders op het kussen van de bank glijden en bleef even bij het bureau voor het raam staan. Ze keek aandachtig naar buiten. Haar blik gleed over de tuin achter het huis, met de zomerse lucht erboven. Rondom de grasvelden stonden de bloeiende struiken. Verder naar achteren, onder de hoge dennen, lag de open lighal voor de zieke kinderen. Langs de pilaren ervan klommen lichtroze rozen. De lighal zag eruit als een lange overdekte veranda. Ervoor bloeide een tapijt van helderblauwe sterhyacinten. Het was de eerste keer dat ze een kamer helemaal voor zichzelf had. Thuis in de Harz had ze er een moeten delen met haar broer Kurtchen, en tijdens haar werk in het meisjespensionaat Bergé had ze met haar collega Lisbeth in een kleine, benauwde zolderkamer gewoond. Die was in de wintermaanden extreem koud geweest, want ze hadden de kleine potkachel maar twee keer per week aan mogen steken. Klara draaide zich om. ‘Het is veel mooier dan ik me had voorgesteld.’

Susanne knikte. ‘De koperkleurige strepen van de bank passen mooi bij uw koperrode haar, als ik zo vrij mag zijn dat te zeggen. En we hebben ook centrale verwarming.’

Daarna trok ze de deur achter zich dicht en stond Klara alleen in haar nieuwe kamer, een beetje bezweet en verbaasd dat uitgerekend zij op deze bijzondere plek was aangenomen.

Zeker, haar getuigschriften waren erg goed. Maar ook andere jonge meisjes hadden erg goede getuigschriften. Toch leek het alsof dit huis, deze kamer en de bank met de koperkleurige strepen op haar hadden gewacht. Alsof Klara hier nog ontbroken had. Nadat ze dorstig direct uit de kan, wat niet haar gewoonte was, een flinke slok water had gedronken en haar handen had gewassen, trok ze snel een schone blouse aan. Ze was bang dat juffrouw Martin het haar kwalijk zou nemen als ze te lang boven zou blijven. Toen Klara beneden kwam, stond de directeur inderdaad al aan de voet van de trap te wachten. Ze begon haar rondleiding door het huis in de hal waar ze al hadden gestaan. Juffrouw Martin draaide zich half om en zei trots: 'Dit is onze vestibule.'

Nou ja, deze gang was niet bepaald een vestibule. In verhouding tot de rest van het huis was hij nogal armetierig. Maar dat deed er niet toe. Waarschijnlijk zou Klara deze kleine, met weelderige stucwerkornamenten versierde entree zelf al gauw trots 'onze vestibule' noemen. Tegenover de vleugel deur die naar de speelzaal leidde, duwde juffrouw Martin een brede klapdeur open. 'Hier is onze tehuiskeuken.'

Klara volgde de directeur een ruime keuken in, waar voor de ramen drie grote fornuizen en een reusachtige ketel met een houten deksel stonden. Langs de muren stonden hoge glazen servieskasten, en er hingen potten en pannen in alle formaten. In het midden van de lichte ruimte stond een lange houten tafel met krukken en stoelen eromheen. Juffrouw Martin bleef in een nis naast een hoge lessenaar staan, waar op een opengeslagen huishoudboek lag. Daarin was iemand al aan een boodschappenlijst begonnen. Bloem. Havervlokken. Boter. Aardappelen. 'Hier schrijft u alles in wat u nodig hebt. U moet alleen beseffen dat we niet overvloedig koken. We zijn hier gewend om zuinig te doen en iedereen probeert ervoor te zorgen dat liefst alles door de kinderen wordt opgegeten. Maar dat het bij zieke kinderen weleens voorkomt dat

ze een half sneetje laten liggen of hun chocolademelk niet opdrinken, dat is niet te vermijden.’

Klara knikte. Ze liepen door de volgende klapdeur naar de aangrenzende eetzaal, waarvan de muren van boven tot onder met bloedrode olieverf waren geschilderd.

‘Ons slachthuis,’ verzuchtte juffrouw Martin met opgetrokken wenkbrauwen. ‘Hopelijk kunnen we hem een keer opnieuw verven.’

De kleur was echt afschuwelijk, maar dat hield Klara voor zich. De eetzaal had wel grote ramen die het zonlicht binnenlieten dat nu over de rijen tafels scheen. Klara keek even naar het glinsterende schaduwspel dat de bladeren van de klimrozen op de houten tafelbladen creëerden. Daarna moest ze de directeur alweer de eetzaal uit volgen, dwars door de gang naar de behandelkamers van dokter Voigtländer. In drie achter elkaar liggende kamers stonden röntgenapparaten en een aantal hoogtezonnen. ‘Drie keer per week worden onze kleintjes hier bestraald,’ legde juffrouw Martin kort uit. ‘Daarbij dragen ze een speciaal hoogtezonbrilletje, zodat het licht hun ogen niet beschadigt.’

Klara had deze vreemde toestellen, die eruitzagen als grote flitsers op statieven, graag wat beter bekeken en er een paar vragen over gesteld, maar de directeur leek hier niet lang te willen blijven. Ze draaide zich alweer in de richting van de uitgang. ‘Dokter Voigtländer is momenteel op de fiets onderweg en legt huisbezoeken af in de omgeving. Als u geïnteresseerd bent, zal hij u graag de apparaten in detail uitleggen. Voor de rest zijn de verpleegkundigen en jeugdleidsters verantwoordelijk voor de zorg voor de kinderen. U zult sowieso genoeg te doen hebben met uw leerlingen.’

Klara keek geïnteresseerd en liep achter haar nieuwe baas aan, die met naar achteren getrokken schouders en stijve passen door de gang liep, terug de vestibule in. Zonder een woord te zeggen liepen ze de grote trap op die ze al met Su-

sanne had beklommen. Op de eerste verdieping, vlak naast de overloop, opende de directeur een smalle deur en liet Klara naar binnen kijken. ‘Dit is onze zeepkamer.’ De planken stonden vol met wasmiddeldozen en een heleboel stukken zeep. De directeur deed de deur weer dicht en deed de volgende open. ‘En hier is onze wasruimte. Deze twee kamers gaat u beheren.’

Klara keek enthousiast naar de stapels gemengeld wasgoed op de planken. Witte lakens, witte dekbedovertrekken, witte tafellakens, handdoeken en washandjes. Dat was een goed gesorteerde, grote voorraad wasgoed! Van haar vroegere schoolvriendinnen die in andere tehuizen werkten, had ze gehoord over veel slechtere omstandigheden. En ook de waskamer van het meisjespensionaat in Kassel was niet zo goed uitgerust geweest. Wat was alles hier keurig en schoon! Tot slot gingen ze naar de doucheruimte met de lange wasbakken en naar de grote slaapzalen van de kinderen. Langs de muren stonden keurig opgemaakte bedden. Daartussen leidde een smal gangpad direct naar een klein bureau onder het raam. In de slaapzaal voor de allerkleinsten stonden ruim verdeeld mooie witgelakte ledikanten en naast elk bedje stond een stoel voor de zusters. Op sommige kussens zat een stil voor zich uit starende teddybeer of een pop. Zorgvuldigheid leek hier het hoogste principe.

Juffrouw Martin leidde Klara weer naar de gang en zei: ‘Dan laat ik u nu uw spullen uitpakken. We zien elkaar straks bij de avondvergadering in mijn woonkamer.’ Ze haastte zich met kaarsrechte rug meteen weer de trap af, met een hand op de leuning. Klara keek haar na. In dit huis, in haar eigen kamer, zou ze elke ochtend wakker worden en elke avond in slaap vallen. Vanaf nu was dit haar thuis. Ze zou in haar eigen levensonderhoud voorzien. Omgeven door het rustig ruisende dennenbos. Ze wilde haar leerlingen opleiden tot zelfstandige jonge vrouwen die op eigen benen konden staan. Ze wil-

de hun laten zien hoeveel moois er in deze wereld was, weg van armoede, moederschap en uitzichtloosheid. Meer voldoening kon ze zich niet voorstellen.